

ע"י שהיה מגיע בסוסים. יש לומר שמלשון המשנה יש לדקדק שגם כשהוא בגדר 'דרך רחוקה' יכול לעשות, ואם היה בא בסוסים הלא שוב אינו ב'דרך רחוקה'.

ונראה שסברת המנחת-חינוך היא שודאי יש חילוק בין טמא לשהיה בדרך רחוקה, שהרי אמרו (להלן צד.) שבדרך רחוקה פטור אפילו יכול לבוא בסוסים ובפרדות. ואילו בטמא הדין הוא שאם יכול להיטהר בזמן הפסח ולא עשה כן – ענוש כרת (כמבואר בגמרא לעיל סט). ומוזה למד המנ"ח שלענין דרך רחוקה הקובע הוא זמן תחילת החיוב [והואיל ובאותו רגע הרי אי אפשר לו להגיע אף בסוסים, לפיכך פטור גם אם יכול להגיע בסוסים אחרי כן].

אבל נראה שיש לומר מצד הסברה הפשוטה שבאמת כל שעה ושעה הוא מחויב בחיוב בפני עצמו, אלא שגזרת הכתוב היא שאם נמצא בדרך רחוקה אינו מחויב לבוא גם אם יכול למהר בסוסים. אבל כל שנתקרב כבר חייב.

ובחזון איש (קכד) כתב מצד הסברה שאם נכנס בתוך הזמן לירושלים – חייב, אלא שהוכיח ממה שכתב הרמב"ם ש'דרך רחוקה' נקבעת לפי מקום האדם בעלות השמש של יום י"ד – במרחק כזה שאינו יכול לבוא בהילוך בינוני עד חצות היום, לפי זה משמע שאם נכנס אחר חצות פטור [ולרב ששת לא הורצה], כי אם היה חייב נמצא שאין תלוי כלל במרחק האדם בתחילת היום אלא הכל תלוי אם יוכל להיכנס לירושלים במשך כל זמן השחיטה בהליכה בינונית.

ונראה שרק לפירוש הרמב"ם יש הכרח לחידוש זה, אבל לרוב הראשונים (רש"י תוס' רבנו חננאל ועוד, להלן צג:) המפרשים שדרך רחוקה אינה נקבעת במצב האדם בתחילת יום י"ד אלא לפי המצב בזמן החיוב, לפי דבריהם אין כל הכרח לחדש זאת.

ואף לדברי הרמב"ם אפשר (וכן נראה לדייק קצת מסיודור דברי הרמב"ם ולשונו בפ"ה ה"ג וה"ט) שאם הגיע ועשה – הורצה אף לרב ששת, כי סוף סוף אינו בדרך רחוקה עתה ואינו דחוי. לא אמר הרמב"ם אלא שאם אינו יכול להגיע עד תחילת זמן השחיטה לעזרה, לא נתחייב לבוא ולהקריב [ואף אם נתקרב בינתים פטור], שלא חייבה תורה אלא אם קיימת לו אפשרות להקריב במשך כל זמן השחיטה, אבל אם בא והקריב אפשר שלדברי הכל הורצה.

זרב נחמן אמר לך לעולם אמוזי לחודיה, ובדין הוא דאיבעי ליה למיתנא חייב...' – שהרי ברישא אי אפשר לומר 'אונן קתני' מפני שעל השנויים ברישא שנינו 'פטורין מן הכרת' והאונן הלא חייב, אלא לעולם מזיד בלבד קתני בסיפא, וזה שאמר 'חייבים' לשון רבים – אידי דתנא 'פטורים' (עפ"י רבנו חננאל). ורב אשי סבר ש'פטורין' ו'חייבין' אינם מקבילים לרישא ולסיפא בדוקא, אלא טמא ודרך רחוקה שנאמרו בכתוב – פטורים [ובכלל זה שוגג ואנוס, ואין צריך לומר], ואילו אונן ומזיד – חייבים.

דף צג

זרב נחמן אמר לך, רבי עקיבא לטעמיה דקסבר אין שוחטין וזורקין על טמא שרץ ואנא סבירא לי כמאן דאמר שוחטין וזורקין על טמא שרץ. כמה פירושים נאמרו כאן; –

לפרש"י ורבנו חננאל, כשם ששוחטים וזורקים על טמא שרץ מפני שיכול לאכול לערב, כך זה שהוא בדרך רחוקה ויכול להיכנס לעזרה בשעת אכילה – אם זרקו עליו הורצה.

לפירוש זה גם לרב נחמן כמו לרבי עקיבא, משום דרך רחוקה לטמא. [ומ"מ אינם דומים לגמרי, שטמא שרץ חייב לעשות פסח ואילו זה שהוא בדרך רחוקה פטור אלא שאם זרק הורצה. וטעם הדבר, כי התורה חסה עליו שלא יצטרך לבוא, כדברי רב נחמן לעיל].

לפירוש התוס', היות ושוחטים וזורקים על טמא שרץ, הרי שאין מדובר בתורה אלא על טמא שאינו ראוי לאכילה בערב, ואם כן אין להשוות דרך רחוקה לטמא כיון שראוי לבוא בערב ולאכול [לכל הפחות על ידי סוסים ופרדות. תוס' רשב"א. וע' מהרש"א] ואילו הטמא אינו ראוי לאכול, וכיון שאין להשוותם יש לומר שאם זרק הורצה, שלא כטמא.

ורא"מ הורביץ כתב לפרש: כיון ששוחטים וזורקים על טמא שרץ, צריכים אנו את הכתוב הזה לשמוע שאין תורת 'דרך רחוקה' לטמא, כמו שאמרו להלן בגמרא (בע"ב), ושוב אין הכתוב מופנה להשוות ביניהם. ויש להעיר שפירושו אינו מתיישב לפי מה שכתבו התוס' (בע"ב ד"ה וקאמר) שגם למ"ד אין שוחטים צריך לומר שאין דרך רחוקה לטמא.

והתוס' הולכים לשיטתם שכתבו שזהו לימוד במה מצינו, הלכך אין צורך בהפנאה. והנצי"ב פירש: לרבי עקיבא שסובר אין שוחטים על טמא שרץ הרי ש'טמא לנפש' מיותר, והיתור בא ללמד על דרך רחוקה, מה טמא לנפש אין סיפק בידו [כגרסת התוס'] כך דרך רחוקה, אבל אם שוחטים וזורקים על טמא שרץ, תיבת 'לנפש' נצרכת ללמד שרק טומאת מת [בשישי] נדחית לפסח שני ולא טומאת ערב, הלכך אין לנו ללמוד דרך רחוקה מטמא כלל. וקשה, הלא מ'טמא לנפש' למדו לעיל (סו.). שטמאי מת בלבד עושים בציבור בטומאה, ולא שאר טומאות. ואין מסתבר כלל לומר שרבי עקיבא חולק על דרשה זו [שהרי שם בסוגיא חיפשו האמוראים דרשה לכך שטמאי מת עושים בציבור בטומאה, ואם נאמר שרבי עקיבא דורש מ'לנפש' דבר אחר, חזרת שם השאלה 'מנלן']. ועל כרחק לומר שהדרשה שבכאן אינה מחמת היתור 'לנפש'.

'... קטן שהגדיל בין שני פסחים... רבי נתן אומר: כל שזקוק לראשון זקוק לשני כל שאין זקוק לראשון אין זקוק לשני'. מכאן מבואר שקטן אינו מצווה בעצם, כי אם היה מחויב במצוות אלא שהתורה פטרתו מעונשים, מדוע לא יתחייב בתשלומין והלא מצות תשלומין של פסח שני אינה תלויה בעונש כרת [שהרי כל טמא לא היה בעונש כרת ובו בעיקר נאמר דין פסח שני] אלא היא תשלומין לעיקר החיוב – ומוכח שקטן אינו מחויב מהתורה כלל, ולכן אין שייך בו דין תשלומין (עפ"י אגרות משה יו"ד ח"א ג).

(ע"ב) 'אמר ליה רבי יוסי: לפיכך נקוד על ה...' במקומות ספורים מובאת בש"ס (בבלי וירושלמי) דרשה זו של הניקוד שעל גבי האותיות; – ארבעה מהם מובאים בשם רבי יוסי – כאן, בברכות ד. בבבא מציעא פז. ובמנחות פז: במקום אחד דרש כן רבי יהודה (סנהדרין מג:), במקום אחד – רבי יוסי בר רב חוני (נזיר כג. ובמקבילה), ובמקום אחד מובאת דרשה זו בסתם – בכורות ד. [במדרשים מובאים דרשות אלו למכביר. וע' במסכת סופרים ו ובאבות דרבי נתן לד – רשימת דרשות הניקוד שע"ג האותיות].

דף צד

'היה עומד לפניו מן המודיעים ואין יכול ליכנס מפני גמלים וקרונות המעכבות אותו, יכול לא יהא חייב – תלמוד לומר ובודרך לא היה והרי לא היה בדרך'. רש"י מפרש שלא היה אנוס, כי היה לו להישמט וליילך יחידי ולשחוט, לכך חייב.

ואולם לפירוש הרמב"ם (המובא לעיל צב:) מתפרשים הדברים כפשוטם; שאינו יכול להיכנס, ומתחייב כרת אם לא עשה את השני – ואילו היה נחשב כ'דרך רחוקה' היה פטור אף אם הזיד ולא עשה את השני (עפ"י כסף משנה קרבן פסח וז. וכתבו אחרונים שמכאן סיוע גדול לשיטת הרמב"ם. ע' זבח תודה ושפת אמת כאן; חדושי הנצי"ב לעיל צב:).

פירוש נוסף כתב החזון-איש (קכד): מדובר כשאין יכול להיכנס בעצמו אבל יכול להגיע בשעת אכילה, וכיון שאינו עומד בדרך רחוקה – חייב לעשות פסח על ידי שליח, שימסור שליחותו לחברו וחברו לחברו

פרק תשיעי; דפים צב – צג

קע. א. מי עושה פסח שני?

ב. מי שהיה בדרך רחוקה ושחטו וזרקו עליו את הפסח – האם הורצה אם לא?
ג. אלו הם החייבים כרת על שלא עשו את הפסח, ואלו פטורים?

א. כל שלא הקריב קרבן פסח בראשון, הן מחמת טומאה או שהיה בדרך רחוקה, או שוגג או אונס, או שהיה אונן או שהזיד ולא עשה את הראשון – עושה את השני.
מי שלא היה מחויב בראשון כלל, כגון גר שנתגייר בין שני פסחים, וכן קטן שהגדיל – מחלוקת תנאים, כדלהלן.

ב. היה בדרך רחוקה ושחטו וזרקו עליו; רב נחמן אמר: הורצה, שלא דחאתו תורה לזה אלא חסה עליו, ואם עשה – תבוא עליו ברכה. (ובאופן שיכול להגיע לירושלים בשעת אכילה, ואפילו אינו יכול להגיע בהליכה רגילה אלא בסוסים (עפ"י תוס'). ומשמע שאם אינו יכול להגיע בשעת אכילה בשום אופן – לא הורצה. ערש"י צג. ד"ה ר"ע סבר. וע"ע אבני נזר אה"ע רכג, מד-מה). ורב ששת אמר: לא הורצה, שדחאתו תורה כטמא.

מבואר בגמרא שנחלקו תנאים בדבר; רבי עקיבא סובר לא הורצה, כטמא [ומפרש רב נחמן שזהו רק רע"ק לשיטתו שאין שוחטים וזורקים על טמא שרץ הגם שראוי לאכול לערב, אבל אם נוקטים שוחטים וזורקים – הורצה]. ובברייתא אחרת משמע שהורצה.

א. הלכה כרב ששת באיסורים כנגד רב נחמן. וגם משמע שרב אשי נקט כמותו שלא הורצה (עפ"י רמב"ם ה,ג וחספ משנה; לקוטי הלכות). ואילו הרמב"ן (בהעלותך ט,י) כתב דקיימא לן כרב נחמן.

ב. יש אומרים שאם היה בדרך רחוקה בתחילת הזמן, ונתקרב בתוך הזמן בסוסים – פטור מקרבן פסח, ולרב ששת אם בא לעזרה והקריב – לא הורצה (עפ"י מנחת חינוך שפ,י; חזון איש קד – בדעת הרמב"ם). ויש חולקים (עפ"י אבי עזרי קרבן פסח ה,א).

ג. כל מי שחדל לעשות הפסח במזיד, ואפילו היה אונן ונתעצל מלהביא פסח מרוב מרירותו – חייב כרת (כ"מ בגמרא, וכמו שפרשו התוס'. וצ"ע שהרמב"ם לא הביא דין זה. 'זבח תודה'). ואילו השוגגים והאנוסים, הטמאים ושהיו בדרך רחוקה – פטורים.

א. אפילו טימא עצמו במזיד קודם הזמן, או שהלך לדרך רחוקה במזיד – פטור (עפ"י תוס'). וכן הוא הדין בשאר מקרי אונס, הגם שהיה מעיקרא מזיד בדבר, כל שבשעת החיוב הוא אנוס – פטור מכרת. ומרש"י (טט) משמע שהקובע לענין זה הוא זמן חצות יום י"ד, אם היה באותה שעה אנוס, הגם שהיה יכול להתקין עצמו מקודם – פטור. אמנם נראה שמצווה הוא מהתורה שלא לבטל מצוותו מלכתחילה ולא לצאת לדרך רחוקה (עפ"י מנחת חינוך שפ,ט; ה,יג). ויש חולקים (עפ"י צל"ח ג:).

יש סוברים שגם אם היה אנוס בזמן החיוב, כל שהיה מזיד מקודם לכן – חייב (ע' אגרות משה או"ח ח"א קי, בדעת הרמב"ם והתוס' בשבת).

ב. מי שהוא טמא או ערל בהגיע זמן הפסח, ויכול עתה לטהר עצמו או למול, ולא עשה כן – חייב כרת (עפ"י גמרא לעיל טט.). וכתבו התוס' שאין חולק על דין זה. ואולם יש אומרים ששנוי הדבר במחלוקת תנאים אליבא דרבי אליעזר (כן כתבו הרש"ש צה. והחזו"א (קכד לדף צד). והגר"ר

בנגיס (ח"ב סו,י). ובלאו הכי לפי תנא דמתניתין בדעת ר"א, יש לפוטרו משום 'דרך רחוקה'. היוצא אחר חצות לדרך רחוקה – חייב כרת (עפ"י ירושלמי. וכן מוכח מהבבלי – זבחים ק. ע' חזו"א זבחים ד, טז).

ג. נראה שחולה שאינו יכול להלך ברגליו [ויכול לאכול כזית] – אם נתעצל ולא שלח שליח לשחוט עליו, חייב. אבל אם מתחילה שיער בנפשו שיוכל להגיע לעזרה על ידי הדחק, ולבסוף נאנס ולא יכל להגיע עד שעבר זמן הקרבן – הרי הוא בכלל שוגג ואנוס (עפ"י זבח תודה, בבאור דברי הירושלמי והרמב"ם).

דף צג

קעא. א. פסח שני – מה ענינו; האם הוא חיוב לעצמו או תשלומין או תקנה לראשון?

ב. האם יש חיוב כרת במקרים דלהלן?

(א) הויד ולא עשה פסח ראשון, ועשה פסח שני.

(ב) הויד בראשון ושגג בשני.

(ג) שגג בראשון והויד בשני.

(ד) הויד בשניהם; שגג בשניהם.

א. נחלקו תנאים במהות ענינו של פסח שני; לרבי הוא חיוב בפני עצמו. לרבי נתן – תשלומין לראשון. לרבי חנניא בן עקביא – תקנתו של הראשון.

לפרש"י משמע שלרבי ולרבי נתן, השני אינו מהווה תקנה לחוטא בראשון. אך יש סוברים שלפי כולם כאשר עשה את השני תיקן את חטאו, ומחלוקתם היא אם השני מהווה גורם בפני עצמו לחייב (רבי), או שאינו גורם מחייב למי שהויד בו, וגם לא גורם הפוטר למי ששוגג בו (רבי נתן), או השני מהווה גורם הפוטר בלבד (רבי חנניא ב"ע), כמפורט להלן.

ושלשתם מקרא אחד דרשו: והאיש אשר הוא טהור וברוך לא היה וחדל לעשות הפסח ונכרתה הנפש ההוא מעמיה. כי קרבן ה' לא הקריב במעדו, חטאו ישא האיש ההוא. לרבי, כי משמש כ'אם' (במשמעות 'או'. רש"ש), והוא דבר בפני עצמו, וחטאו ישא היינו עונש כרת [גזרה שוה ממגדף] – הרי עונש בראשון ועונש בשני. לרבי נתן, כי משמעותו 'שהרי' ושני המשפטים מתייחסים על הפסח הראשון. ולרבי חנניא בר עקביא, כי מתפרש במובן של 'אם וכאשר' והוא המשך המשפט הקודם. כלומר חיוב המויד בראשון אמור רק אם לא תיקן עצמו בשני.

בתוס' להלן (צה: ד"ה טעון) צדדו לומר שלכך אין פסח שני טעון לינה בירושלים לאחריו, משום שאינו אלא תשלומין דראשון. ופשט הדברים מורה שלרבי שהוא חיוב בפני עצמו, יהא טעון לינה. וכן נקט ב'זבח תודה' להלן בדעת הרמב"ם.

ב. (א) הויד ולא עשה בראשון, ועשה את השני; מרש"י משמע שלרבי ורבי נתן חייב כרת כי אין השני מתקן את הראשון. ולרבי חנניא בן עקביא פטור שהרי תיקן חטאו בשני.

כן כתב הצ"ח והמנחת-חינוך (שפ,ד). ויש אומרים שרש"י לא כתב שחייב אלא לרבי נתן אבל לרבי פטור (עפ"י אור חדש; רש"ש; הר המוריה ק"פ ה,ה).

ברמב"ם (ה,ב) ובמאירי מבואר דלא כרש"י, שאם עשה את השני – פטור מכרת הגם שהויד בראשון. ונראה פשוט שהוא הדין לנשים שהוידו ולא עשו בראשון ועשו את השני, אף למאן דאמר נשים בשני רשות – פטורות מכרת (מנחת חינוך שפ,ד. וכ"כ בספר אור שמח ק"פ ה,ז).

- ב) הויד בראשון ושגג בשני; לרבי ורבי נתן – חייב, ולרחב"ע פטור כמו שנתבאר.
- ג) שגג בראשון והויד בשני; לרבי – חייב, שהרי השני מהוה חיוב לעצמו כאמור, ואילו לרבי נתן ולרחב"ע פטור, שאין השני חיוב לעצמו.
- ד) הויד בשניהם – חייב. שגג בשניהם – פטור. דין זה מוסכם לכל הדעות.
- הרמב"ם (קרבן פסח ה,א-ב) פסק כרבי שבין אם הויד בראשון ושגג בשני, בין ששגג בראשון והויד בשני – חייב. ודוקא בשאר שגגות ואונסים, אבל אם היה תמא או בדרך רחוקה בראשון, והויד בשני – פטור מכרת. [ונראה ששנים שהוידו בראשון ולא עשו את השני – חייבות, אבל אם שגגו בראשון, אפילו לא היו תמאות ובדרך רחוקה, אעפ"י שלא עשו את השני פטורות, שפסח שני לנשים – רשות. כן יש ללמוד מלשון הרמב"ם ה,ח].
- והראב"ד פסק שאם שגג בראשון והויד בשני – פטור, כי רבי שמחייב יחיד הוא כנגד שאר התנאים.

קעב. א. למה נאמר בתורה תמא ושהיה בדרך רחוקה, הלא גם שאר שוגגים ואנוסים פטורים?
ב. גר שנתגייר או קטן שהגדיל בין שני פסחים – האם הם חייבים בפסח שני?

א. למה נאמר תמא – לומר שאסור לו לעשות הפסח. (ולמאן דאמר שוחטים וזורקים על תמא שרץ מפני שראוי לאכול לערב, פרשו התוס' שלא הוצרך הכתוב לומר שאסור לטמא לעשות הפסח שהרי אינו ראוי לאכילה [וגם פשוט הוא שפטור מכרת, ואפילו טימא עצמו במזיד] – אלא הוצרך ללמד שציבור אינם נדחים לפסח שני).

למה נאמר שהיה בדרך רחוקה – לרב ששת, ללמד שאפילו רוצה לעשות הפסח אינו עושה. ולרב נחמן הוצרך לפוטרו מן הכרת.

לרב יהודה שאמר איזוהי דרך רחוקה – כל שאינו יכול ליכנס בשעת אכילה, אין צריך לומר שפטור, ואפילו הלך במזיד לדרך רחוקה – שהרי אי אפשר לו לאכול, אלא הוצרך לומר שטמא ושהיה בדרך רחוקה עושים בשני הגם שאינם ראויים בראשון (רשב"א בתוס').

ב. גר שנתגייר או קטן שהגדיל בין שני פסחים; לרבי, חייבים לעשות פסח שני כי השני הוא חיוב לעצמו. ולרבי נתן פטורים לפי שאינו אלא תשלומים לראשון וכל שאין זקוק לראשון אין זקוק לשני.

א. הרמב"ם פסק כרבי שחייבים בפסח שני. ואילו המאירי, הגם שפסק כרבי שהשני חיוב בפני עצמו הוא, פסק שגר שנתגייר וקטן שהגדיל פטורים מפסח שני (וצ"ע).

ב. עשה הקטן את הראשון, כתב הרמב"ם שפטור מלעשות פסח שני.

ג. הרש"ש (צא:) צידד לחדש [לולא דברי התוס'] שקטן שהגדיל בין שני פסחים, אפילו לרבי שחייב לעשות פסח שני, ממועט הוא מעונש כרת.

דפים צג – צד

קעג. א. איזוהי 'דרך רחוקה' שאמרה תורה?

ב. היה עומד חוץ למודיעים ויכול ליכנס בסוסים ובפרדים; היה עומד לפנים מן המודיעים ואין יכול ליכנס מפני גמלים וקרונות המעכבות אותו – מה דינו?